

Зарічкова М. В., Мішина І. Ю.

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації Національного фармацевтичного університету, м. Харків, Україна

Дослідження необхідності впровадження компетентнісного підходу у систему післядипломної освіти спеціалістів фармації

zarichkova@ukr.net

Вступ. Компетентнісний підхід, який виник у середині ХХ століття, як відповідь на нові соціально-економічні виклики, набув особливого значення в умовах глобалізації, технологічного прогресу та кризових явищ, спричинених пандемією COVID-19 і воєнним станом в Україні. Економічна нестабільність, міграція, дефіцит кваліфікованого персоналу, соціально-психологічна напруженість, а також необхідність адаптації до нових умов потребують нових підходів у професійній підготовці спеціалістів фармації (СФ). Відповідно, зростають вимоги до їхніх професійних компетенцій і особистих якостей, зокрема стресостійкості, здатності швидко реагувати на зміни, ініціативності у здобутті нових знань і навичок, а також відповідальності. З огляду на це, актуальним напрямом досліджень є перегляд підходів до створення освітніх програм для СФ, оновлення професійних компетенцій відповідно до сучасних викликів ринку праці, які максимально відповідають запитам суспільства, забезпечуючи готовність фахівців до ефективної роботи в сучасних умовах.

Мета дослідження. Дослідити необхідність впровадження компетентнісного підходу у систему післядипломної освіти СФ.

Матеріали та методи. У дослідженні були використані: історико-аналітичний метод, порівняльний аналіз та системний підхід.

Отримані результати. Аналіз джерел літератури показав, що поява компетентнісного підходу в середині ХХ століття була обумовлена необхідністю трансформації освітніх систем для підготовки фахівців, здатних адаптуватися до стрімких змін і ефективно виконувати професійні завдання в умовах глобалізації та технологічного прогресу. Основні етапи розвитку компетентнісного підходу в освіті наведені у табл. 1.

Основні етапи розвитку компетентнісного підходу в освіті

№	Основні етапи	Роки	Ключові події та особливості
1.	Перші згадки про компетентність	1960-ті роки	Ідея компетентності виникла у США в контексті професійного навчання. Д.Макклелланд запровадив концепцію «компетентності» як здатності ефективно виконувати певні завдання.
2.	Розвиток у сфері менеджменту	1970-ті роки	У 1973 році Д. Макклелланд у статті «Testing for Competence Rather than Intelligence» акцентував увагу на оцінюванні компетенцій замість інтелектуальних здібностей.
3.	Інтеграція в освітню систему	1980-ті роки	Компетентнісний підхід став використовуватися у професійній освіті (США, Велика Британія, Австралія). Основна увага приділялася практичним навичкам, що відповідають вимогам професії.
4.	Впровадження в європейські стандарти	1990-ті роки	Компетентнісний підхід інтегрувався у європейські системи освіти через Болонський процес. Запроваджено «Європейську рамку кваліфікацій», що визначає ключові компетенції.
5.	Сучасний етап розвитку	2000-ті роки – нині	Підхід став глобальним стандартом, орієнтованим на знання, м'які навички (soft skills), критичне мислення, адаптивність, здатність до безперервного навчання.
6.	Застосування в фармацевтичній освіті	Наприкінці 2000-х	Інтеграція клінічної практики, міждисциплінарних знань, симуляційного навчання, формування етичної компетенції та орієнтація на пацієнта.

Традиційна система освіти, що зосереджується переважно на передачі знань, виявилася недостатньо ефективною для підготовки фахівців. Це особливо важливо для СФ, які повинні оперативно реагувати на інновації у фармації, забезпечувати якісну фармацевтичну опіку та відповідати сучасним потребам системи охорони здоров'я. У зв'язку з цим компетентнісний підхід стає ключовим вектором розвитку післядипломної освіти СФ в Україні.

Аналіз літературних джерел показав відмінність традиційного та компетентнісного підходів в освіті (табл. 2). Можна стверджувати, що основними принципами компетентнісного підходу у післядипломній освіті СФ є системність, інтеграція, міждисциплінарність і орієнтація на реальні потреби ринку праці, зумовлені змінами в законодавстві та роботи в умовах воєнного стану в Україні.

Порівняння традиційного та компетентнісного підходів в освіті

Критерій	Традиційний підхід	Компетентнісний підхід
Цілі освіти	Засвоєння знань, умінь і навичок за встановленою програмою.	Формування компетентностей, необхідних для успішної діяльності у професійному та життєвому контекстах.
Фокус навчання	Знання як самоціль.	Застосування знань у реальних ситуаціях.
Роль викладача	Основне джерело знань, контролер навчального процесу.	Наставник, фасилітатор, організатор навчання.
Роль слухача	Пасивний слухач, який запам'ятовує інформацію.	Активний учасник, який самостійно здобуває та використовує знання.
Методи навчання	Лекції, запам'ятовування, стандартні завдання.	Активні методи: проекти, кейси, симуляції, дискусії.
Оцінювання	Знання оцінюються за стандартними тестами або іспитами.	Оцінюється здатність застосовувати знання і навички у практичній діяльності.
Результати навчання	Обсяг засвоєного матеріалу.	Компетентності: інтеграція знань, умінь, навичок, цінностей.
Гнучкість програми	Фіксована структура навчального плану.	Гнучка, адаптована до змін у професійній сфері.
Міждисциплінарність	Низький рівень інтеграції між дисциплінами.	Високий рівень інтеграції знань і навичок з різних галузей.
Підготовка до змін	Орієнтованість на стабільні знання та практики.	Підготовка до адаптації у змінному середовищі та до навчання протягом життя.
Співпраця з роботодавцями	Мінімальна або відсутня.	Активна участь у формуванні освітніх програм.
Розвиток особистості	Вторинний аспект, не є основною метою.	Центральний елемент: розвиток критичного мислення, креативності, комунікації.

Сьогодні компетентнісний підхід набуває особливого значення, оскільки він спрямований на формування ключових компетенцій, таких як адаптивність, критичне мислення, комунікаційні навички, готовність працювати в міждисциплінарних командах та здатність до безперервного професійного розвитку. Саме ці компетенції є важливими для ефективного виконання професійних обов'язків СФ під час кризових явищ сьогодення.

Висновки. Впровадження компетентнісного підходу у систему післядипломної освіти СФ є стратегічно важливим кроком для підвищення їх конкурентоспроможності, ефективності діяльності та задоволення зростаючих потреб охорони здоров'я в умовах сучасних викликів сьогодення.